

PANDUAN SOLAT BERJEMAAH KETIKA MUSIM WABAK MENURUT PERSPEKTIF MAQASID SYARIAH

**NURUL SYAFINI BINTI ABD RAHMAN¹, MAAD BIN AHMAD², HASLIZA BINTI
TALIB³, MOHAMED YOSEF NITEH⁴ & ASMA` BINTI ABDUL HALIM⁵**

Pusat Pengajian Teras, PPT, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
nurulsyafini@kuis.edu.my

ABSTRAK

Pandemik COVID-19 yang melanda seluruh dunia telah memberi kesan kepada sistem peribadatan umat Islam iaitu larangan solat berjemaah di masjid. Negara Malaysia yang majoriti penduduknya beragama Islam telah menetapkan garis panduan dalam melaksanakan solat berjemaah di masjid. Hal ini bagi memastikan masyarakat dapat melaksanakan solat berjemaah di masjid semasa pandemik berlaku tanpa mengabaikan keperluan menjaga agama dan nyawa. Sehubungan dengan itu, kajian ini dijalankan untuk menganalisis penetapan garis panduan dalam solat berjemaah di masjid ketika perintah kawalan pergerakan menurut perspektif Maqasid Syariah. Bagi mencapai objektif kajian, pengkaji menggunakan pendekatan kualitatif iaitu kajian kepustakaan terhadap Maqasid Syariah dalam konsep daruriyyat dan kaedah fiqh. Hasil kajian mendapati bahawa melaksanakan panduan solat berjemaah di masjid semasa pandemik COVID-19 adalah bertepatan dengan matlamat syarak khususnya dalam pemeliharaan agama dan nyawa. Hal ini berdasarkan pandangan ahl al-khibrah, pertimbangan masalah antara daruriyyat dan tahsiniyyat serta aplikasi kaedah fiqh. Justeru, memahami peranan maqasid secara menyeluruh dapat membantu manusia dalam melaksanakan ibadat mengikut acuan dan ketetapan syariat Allah SWT.

Kata kunci: COVID-19, maqasid, daruriyyat, pandemik, ijtihad, tahsiniyyat

PENGENALAN

Dunia dikejutkan dengan satu pandemik virus merbahaya dikenali COVID-19 yang menular daripada titisan air di udara dan memberi jangkitan dan kesan kepada sistem saluran pernafasan. Buat kali pertama, pandemik ini dikesan di Negara China pada Disember 2019. WHO telah mengesahkan lebih daripada 10,000 kes penularan COVID-19 di seluruh China pada 25 Januari 2020. Menurut laporan Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) setakat 27 Mei 2021 jumlah keseluruhan kes positif COVID-19 di Malaysia adalah sebanyak 541,224 orang dan jumlah kematian mencecah sebanyak 2491 orang. Peningkatan jumlah kes jangkitan amat membimbangkan sehingga pihak kerajaan melalui Majlis Keselamatan Negara telah mengenakan Perintah Kawalan Pergerakan (Restricted Movement Order) di bawah Akta Pencegahan dan Pengawalan Penyakit Berjangkit 1988 (Akta 342) dan Akta Polis 1967 (Akta 334) sehingga diisytiharkan Proklamasi Darurat 2021 (Seksyen 2 Ordinan Darurat Kuasa-Kuasa perlu 2021). Susulan penguatkuasaan perintah tersebut, Jabatan Mufti seluruh negara telah mengarahkan agar semua aktiviti yang melibatkan perhimpunan awam di masjid dan surau perlu mengikut SOP yang ditetapkan. Justeru kajian ini akan menggunakan pendekatan Maqasid Syariah dalam menangani Pandemik COVID-19. Berasaskan prinsip Maqasid Syariah, nyawa merupakan aspek penting yang perlu dijaga (hifz nafs). Maqasid Syariah menekankan aspek kebaikan (masalah) dan menolak sebarang kemudaratan (mafsadah). Dalam menangani COVID-19, prinsip Maqasid Syariah dijadikan asas dan panduan dalam

¹ Pensyarah Jabatan Kefahaman dan Pemikiran Islam, Pusat Pengajian Teras, KUIS. nurulsyafini@kuis.edu.my

² Pensyarah Jabatan Kefahaman dan Pemikiran Islam, Pusat Pengajian Teras, KUIS.

³ Pensyarah Jabatan Kefahaman dan Pemikiran Islam, Pusat Pengajian Teras, KUIS.

⁴ Pensyarah Kanan Jabatan Kefahaman dan Pemikiran Islam, Pusat Pengajian Teras, KUIS.

⁵ Pelajar Siswazah Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM).

mengekang penularan COVID- 19 terutama menjaga keselamatan agama, nyawa, akal, keturunan dan harta.

Kemudian ekoran daripada penurunan jumlah kes positif COVID-19, kerajaan Malaysia telah memutuskan untuk membenarkan kembali aktiviti pengimarahannya institusi masjid termasuklah solat berjemaah kepada masyarakat awam. Namun begitu, segala pergerakan dan aktiviti tertakluk kepada Prosedur Operasi Standard (SOP) yang digariskan oleh pihak berwajib. Masyarakat perlu membiasakan diri dengan norma kehidupan baharu. Begitu juga dalam pelaksanaan ibadat di masjid dan surau secara berjemaah perlu mengikuti norma baharu berdasarkan SOP solat berjemaah bagi memutuskan rangkaian jangkitan COVID-19. Amalan norma baharu iaitu penjarakan fizikal antara jemaah yang dinyatakan dalam garis panduan solat berjemaah menjadi topik perbincangan dalam kalangan masyarakat kerana pada asalnya saf solat hendaklah dirapatkan dan disempurnakan (Asliza Musa, 2020).

Agama Islam sangat menitikberatkan manusia menjauhi perkara yang boleh memudaratkan dalam menjalani kehidupan seharian terutama melibatkan perkara ibadat. Ini selari dengan Maqasid Syariah yang menekankan penjagaan agama dan nyawa. Mengamalkan norma baharu dan mematuhi SOP dalam pelaksanaan solat berjemaah di masjid dan surau merupakan jalan terbaik bagi mencegah penularan COVID-19. Oleh itu, kajian ini akan meneliti garis panduan berkaitan penjarakan fizikal dalam solat berjemaah di rumah ibadat semasa penularan COVID-19 dari perspektif Maqasid Syariah.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan metod kualitatif. Data-data dikumpul melalui teknik wawancara, media sosial dan bahan-bahan sekunder seperti dokumen, buku, jurnal, prosiding, laporan dan lain-lain yang berkaitan prinsip maqasid syariah. Ianya juga diperolehi daripada bahan-bahan yang diterbitkan dan bahan-bahan yang tidak diterbitkan. Bahan-bahan yang diterbitkan meliputi kitab-kitab silam, buku-buku kontemporari dan artikel jurnal. Bahan-bahan yang tidak diterbitkan meliputi kertas kerja seminar dan laporan penyelidikan. Sesetengah bahan diperolehi melalui capaian internet. Kesemua bahan-bahan ini sama ada berbentuk *softcopy* atau *hardcopy* diperolehi daripada perpustakaan, buku-buku milik individu serta diakses daripada internet. Kaedah ini merupakan kaedah utama yang akan digunakan oleh pengkaji kerana keseluruhan kajian ini memerlukan maklumat daripada dokumentasi bagi memperoleh data yang berkaitan dengan kajian. Seterusnya, pengkaji menggunakan kaedah analisis kandungan bagi menganalisa data yang dikumpulkan untuk menentukan pengambilan maklumat penting daripada dokumen tersebut.

KONSEP MAQASID SYARIAH

Secara umumnya, Maqasid Syariah boleh ditakrifkan sebagai:

“Tujuan, makna dan hikmah yang telah ditetapkan oleh Syari’at Islam dalam hukum-hakam yang disyariatkan serta rahsia disembalikannya dengan tujuan untuk merealisasikan kemaslahatan manusia”.

Al-Ghazali (1993) menyifatkan maqasid sebagai *maslahah* (kebaikan) iaitu mendatangkan manfaat dan menolak kemudaratan. Apa yang dimaksudkan oleh beliau ialah kewajipan menjaga matlamat syarak terhadap manusia dalam lima perkara iaitu agama, nyawa, akal, keturunan dan harta. Ulama kontemporari turut memberikan perhatian khusus terhadap Maqasid Syariah kerana ilmu ini memainkan peranan penting dalam aktiviti ijtihad fiqh serta mencari solusi bagi permasalahan semasa berlandaskan dalil, nas dan kaedah syar'ie (al-Khadimi, 2001).

Antara sarjana kontemporari iaitu al-Fasi memberikan makna maqasid sebagai tujuan dan rahsia yang diletakkan syarak pada penetapan hukum-hukum (al-Fasi, 1993). Al-Raisuni pula mendefinisikan Maqasid Syariah sebagai objektif-objektif yang diletakkan syarak untuk merealisasikan kebaikan hamba (al-Raysuni, 1995). Selain itu, al-Yubi (1998) menyatakan maqasid sebagai makna dan hikmah yang dipelihara oleh syarak dalam setiap pensyariatan umum dan khusus, bertujuan merealisasikan masalah hamba.

Daripada kesemua takrif yang dinyatakan, Maqasid Syariah didefinisikan sebagai matlamat hukum syarak iaitu apakah yang dikehendaki oleh syarak di sebalik pensyariatan sesuatu hukum. Ini kerana, setiap perintah Allah sama ada berbentuk suruhan atau larangan semestinya mempunyai objektif tertentu, tidak lain dan tidak bukan bagi kebaikan dan kemaslahatan hamba-Nya. Maka dapat difahami bahawa Allah SWT tidak meletakkan sesuatu perintah itu dengan sia-sia, lebih jauh lagi mensyariatkan sesuatu yang mendatangkan kemudaratan kepada manusia. Justeru, dapat disimpulkan bahawa Maqasid Syariah merupakan matlamat syarak dalam suatu pensyariatan yang bertujuan mendatangkan kebaikan atau menolak kemudaratan daripada manusia.

Ulama maqasid membahagikan Maqasid Syariah berdasarkan susunan *maslahah* yang mesti dijaga kepada tiga pembahagian. Pertama, *daruriyyat* iaitu keperluan yang sampai ke tahap darurat. Al-Shatibi (1997) mendefinisikan *daruriyyat* sebagai suatu yang mesti wujud bagi membangunkan masalah agama dan dunia, sekiranya tiada *daruriyyat* ini maka akan berlaku kepincangan pada urusan dunia. Kepentingan *daruriyyat* terbahagi kepada lima dan disebut sebagai *daruriyyat al-khams* iaitu menjaga agama (*hifz al-din*), menjaga nyawa (*hifz al-nafs*), menjaga akal (*hifz al-aql*), menjaga keturunan (*hifz al-nasb*) dan menjaga harta (*hifz al-mal*). Kedua, *hajiyyat* yang mana memberi kemudahan pada manusia dan mengangkat kesempitan yang boleh membawa kesusahan kepada mereka. *Hajiyyat* tidaklah sampai ke tahap darurat seperti *daruriyyat*. Maka sekiranya *hajiyyat* ini tidak dipenuhi, tidaklah menyebabkan kepincangan hidup tetapi boleh menimbulkan kepayahan pada manusia. Oleh itu, syarak hadir untuk mengangkat kesulitan tersebut sama ada pada aspek ibadat, adat, muamalat atau jenayah (al-Yubi, 1998). Ketiga, *tahsiniyyat* iaitu mengambil dengan kemuliaan akhlak dan memilih manhaj terbaik dalam membentuk keelokan dan kecantikan sifat serta perbuatan pada seseorang individu mahupun masyarakat. Menurut al-Yubi (1998), disebabkan *tahsiniyyat* tidak terletak pada tingkatan *daruriyyat* ataupun *hajiyyat*, maka meninggalkannya tidak mendatangkan mudarat dan kehilangannya tidak menyebabkan kesulitan. Namun kepentingan ini akan menyumbang kepada keindahan dan kesempurnaan hidup manusia.

PENDEKATAN MAQASID DALAM SOLAT BERJEMAAH

Beberapa pendekatan telah diambil oleh pihak pengurusan masjid dan surau dalam perlaksanaan solat berjemaah. Perbincangan dan dapatan kajian dibahagikan kepada enam bahagian iaitu memelihara agama dan nyawa, penangguhan solat Jumaat dan solat berjemaah, hukum merapatkan saf solat, kesan penjarakan fizikal terhadap pengurangan jangkitan

COVID- 19, aplikasi kaedah fiqh dalam penetapan garis panduan berkaitan penjarakan fizikal ketika solat berjemaah dan pemakaian pelitup muka semasa menunaikan solat.

Memelihara Agama dan Nyawa

Prinsip utama Maqasid Syariah adalah untuk memelihara lima perkara; iaitu memelihara agama, nyawa, akal, keturunan dan harta. Mengambil kira ruang yang terbatas, kami bataskan perbincangan kepada memelihara agama dan nyawa:

Hifz al-Din ditakrifkan sebagai satu kaedah umum (*kulliy*) yang merangkumi penetapan rukun-rukun dan hukum-hakam agama dalam kehidupan dan kewujudan manusia, dan segala usaha ke arah menyanggahi segala perkara yang bertentangan dengan agama Allah SWT seperti kekufuran, bidaah dan sebagainya. *Hifz al-din* dianggap sebagai dharuriyyat yang paling penting antara *dharuriyyat* yang lima. (Nuruddin Mukhtar al-Khadimi, 2001)

Secara umumnya, konsep *hifz al-din* merangkumi dua dimensi, iaitu dimensi *al-wujud* (positif) dan dimensi *al-'adam* (negatif). Antara contoh bagi dimensi *al-wujud* ialah pensyariatan iman, ibadah-ibadah rukun seperti solat, haji, puasa dan zakat. Manakala contoh bagi dimensi *al-'adam* pula seperti pensyariatan hukum hudud ke atas orang yang murtad dan hukuman ta'zir ke atas penyebar ajaran sesat dan menyeleweng. (Rujuk Al-Muwafaqat, 2/18-19)

Konsep *hifz al-nafs* pula ialah pemeliharaan terhadap nyawa, yang merupakan prinsip yang kedua terpenting mengikut urutan keutamaan untuk dijaga selepas memelihara agama. Contohnya, Islam melarang perbuatan membunuh, sama ada membunuh diri sendiri atau manusia lain bagi memelihara nyawa. Hukuman qisas, diyat atau kaffarah dikenakan bagi mereka yang telah melakukan pembunuhan terhadap manusia lain sama ada secara sengaja atau tidak sengaja.

Penangguhan Solat Jumaat dan Solat Berjemaah

Dr. Syeikh Ahmad bin 'Abd al-Salam al-Raisouni, ketua Kesatuan Ulama Muslimin Sedunia telah menolak dakwaan bahawa penangguhan solat Jumaat dan solat berjemaah sebagai mendahulukan *hifz al-nafs* berbanding *hifz al-din*. Menurut beliau, tujuan asal (*maqasid asliy*) kepada *hifz al-din* ialah pelaksanaan solat itu sendiri yang berada pada kedudukan dharuriy yang tidak boleh ditinggalkan walau dalam apa jua keadaan. Adapun solat Jumaat, ia merupakan satu kefardhuan bagi setiap lelaki mukallaf yang bermuqim, namun ia berada pada kedudukan *hajiyyat* atau *tahsiniyyat*, bukannya *dharuriyyat*.

Manakala solat berjemaah, tanpa menafikan keutamaan dan kepentingannya, ia hanya merupakan sekadar pelengkap (*mukammil*) kepada konsep *hifz al-din*. Maka selagi mana kita masih mengerjakan solat, maka *hifz al-din* itu tetap terlaksana dan berdiri teguh, meskipun solat Jumaat dan solat berjemaah di masjid ditangguhkan seketika.

Adapun wabak Covid-19 yang kita hadapi sekarang merupakan satu ancaman yang boleh membawa kepada maut, maka sebarang polisi dan tindakan bagi menjauhi wabak ini merupakan pemeliharaan hakiki terhadap nyawa itu sendiri, bukan sekadar pelengkap kepada konsep *hifz al-nafs*. Sebarang penangguhan terhadap polisi menyekat wabak ini akan mengakibatkan kematian. Daripada Ibn Abbas r.a bahawa Rasulullah SAW bersabda maksudnya:

“Sesiapa yang mendengar seruan azan kemudian tidak mendatanginya (pergi ke masjid) maka tidak sempurna solatnya, melainkan disebabkan keuzuran.”
(Sunan Ibn Majah:793)

Menurut hadith di atas, secara asasnya seseorang itu dituntut untuk menghadiri solat berjemaah sekiranya dia mendengar panggilan azan. Meskipun begitu, jika ada keuzuran tertentu maka dia diberi pengecualian untuk hadir menyahut seruan tersebut. Manakala dalam sebuah riwayat yang lain, para sahabat bertanya kepada Rasulullah SAW apakah yang dimaksudkan dengan keuzuran? Maka Rasulullah SAW menjawab yang bermaksud:

“Perasaan takut ataupun sakit.”

(Sunan Abi Dawud:551)

Maka jelas daripada kedua-dua hadith ini, tidak melaksanakan solat berjemaah atas faktor sakit atau takut bukanlah bermaksud mengutamakan nyawa berbanding agama, namun ia perlu dilihat dari sudut masalah dan *fiqh awlawiyyat* (fiqh keutamaan). Bahkan memelihara nyawa itu sendiri sebenarnya merupakan prasyarat penting dalam memelihara agama, kerana tanpa keberadaan umat Islam yang sihat dan kuat, nescaya Islam tidak dapat diamalkan dan disebarkan. Nabi SAW sendiri pernah berdoa merintih kepada Allah SWT ketika perang Badar yang bermaksud:

“Ya Allah! Jika Kau binasakan kumpulan ini, nescaya Kau tidak akan disembah lagi di dunia ini.”

(Sahih Muslim:1763)

Hukum Merapatkan Saf Semasa Solat Berjemaah

Islam mengambil berat terhadap saf jemaah dalam solat di mana terdapat perintah agar merapatkan saf dan menyatakan kelebihan merapatkan saf solat. Para fuqaha bersepakat bahawa merapatkan saf adalah perkara yang disyariatkan dalam solat berjemaah (Ibn al-Qattan, 2004) namun mereka berbeza pandangan pada sifat pensyariatkan tersebut kepada dua pendapat. Pertama, hukum merapatkan saf adalah wajib berdasarkan kepada beberapa hadis. Kedua, merapatkan saf solat adalah sunat muakkad. Pandangan jumhur fuqaha ini berdalilkan beberapa hadis yang menunjukkan bahawa meluruskan saf solat termasuk dalam perkara *tahsiniyyat*, hukumnya adalah *mustahab* dan menyelisihinya adalah makruh (Pejabat Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama), 2020).

Penjarakan fizikal dalam saf solat sejauh satu meter antara ahli jemaah bagi membendung penularan jangkitan wabak COVID-19 merupakan isu baharu yang termasuk dalam *fiqh al-nawazil*. Pada asasnya, menjarakkan saf solat dalam keadaan normal adalah makruh menurut jumhur fuqaha (Murtadha Abd Rahim, 2020). Namun, penjarakan antara jemaah ketika wujud keperluan atau dalam situasi luar kebiasaan yang disebabkan oleh musibah atau keuzuran, ia tidak lagi dikira sebagai perkara makruh kerana kaedah fiqh menyebut “*Hukum makruh itu hilang jika terdapat keperluan*”. Keharusan menjarakkan saf solat telah dinyatakan oleh *Al-Majlis al-Islami li al-Ifta' Palestin* (Majlis Fatwa Palestin, 2021), *Dar al-Ifta' Mesir* (Majlis Fatwa Mesir, 2020) dan Kesatuan Ulama Islam Sedunia (Kesatuan Ulama Muslimin Sedunia, 2020). Malahan, ulama sedunia turut mengeluarkan fatwa berkenaan penjarakan fizikal dalam solat. Sheikh Uthman al-Khamis, ulama Kuwait menyatakan harus menunaikan solat dalam keadaan berjarak sekitar satu hingga dua meter antara jemaah bagi mengelakkan penularan wabak dan penyakit. Ini kerana meluruskan dan merapatkan saf

bukanlah syarat sah solat, bahkan kaedah ini lebih baik daripada meninggalkan solat berjemaah di masjid (Zakkir al-Da'wiyah, 2020). Begitu juga dengan Dr. Abd al-Hayy Yusuf yang menyebutkan harus solat berjemaah di masjid dalam keadaan penjarakan fizikal disebabkan khawatir merebaknya wabak (Abd al-Hayy Yusuf, 2020). Secara keseluruhannya, penjarakan fizikal dalam solat berjemaah dibenarkan bagi mengekang penularan wabak ini.

Kesan Penjarakan Fizikal Terhadap Pengurangan Jangkitan COVID-19

Secara umumnya, penjarakan sosial dan penyekatan perjalanan (*lockdowns*) adalah antara *Standard Operating Procedure* (SOP) yang diamalkan di sebahagian besar negara-negara dunia bagi mengurangkan penularan COVID-19. Ianya mula dilaksanakan di Wuhan, China kemudian diikuti secara beransur-ansur oleh negara-negara lain seperti Itali, Jerman, Israel, Sri Lanka, India, United Kingdom, Perancis, Belgium dan Malaysia. Penjarakan sosial merupakan kaedah untuk meminimumkan interaksi orang ramai dan mencegah penyebaran virus dalam kalangan masyarakat. Amalan ini membolehkan individu menjaga jarak antara satu sama lain untuk jangka masa tertentu bagi meminimumkan penyebaran virus COVID-19. Langkah ini akan mengurangkan bilangan yang dijangkiti, seterusnya dapat mengurangkan penyebaran virus berkenaan kepada orang ramai. (Fahim Aslam, 2020).

Dalam kajian yang dilakukan oleh Prem dan kumpulan penyelidikinya (2020) mendapati bahawa amalan penjarakan sosial yang dilakukan dengan betul dijangka dapat menurunkan 92 peratus kes pada akhir tahun 2020. Dalam kajian ini dikatakan bahawa dua amalan penjarakan sosial yang dapat meminimumkan penyebaran jangkitan ialah melalui penjarakan sejauh satu meter dan tinggal di kediaman masing-masing (*stay at home*). Amalan ini telah terbukti dapat meredakan penyebaran virus ini sepertimana yang mana berlaku di Wuhan. Langkah mengekalkan amalan penjarakan sosial untuk jangka masa tertentu dapat memastikan penularan COVID-19 dikurangkan. Justeru, penjarakan fizikal dalam solat berjemaah yang dilaksanakan ketika ini merupakan salah satu langkah terbaik dan berkesan dalam mengurangkan jangkitan COVID-19 demi keselamatan bersama.

Aplikasi Kaedah Fiqh

Keharusan penjarakan jemaah dalam saf solat bagi membendung penularan wabak adalah berdasarkan kepada dua kaedah fiqh; antaranya ialah "*menjauhi mafsadah lebih utama daripada mendatangkan masalah*" (Zaydan, 2001). Sekiranya berlaku pertentangan antara mafsadah dan masalah, maka menolak mafsadah akan diutamakan ke atas mewujudkan masalah kerana syarak menitikberatkan larangan lebih daripada suatu perintah. Merapatkan saf merupakan suatu masalah, namun merapatkan saf ketika situasi penularan wabak berlaku mengakibatkan mafsadah iaitu risiko jangkitan wabak. Maka dalam hal ini usaha untuk mewujudkan masalah perlu ditinggalkan bagi mengangkat mafsadah.

Kedua, kaedah "*apabila bertembungnya dua mafsadah, maka dipelihara (ditolak) mudarat yang paling besar dengan melakukan mudarat yang lebih ringan*" (Zaydan, 2001) Jika menjarakkan fizikal dalam saf solat dianggap sebagai suatu mafsadah, jangkitan wabak hasil daripada merapatkan saf adalah mafsadah yang lebih besar. Maka hendaklah mengambil mafsadah yang lebih ringan iaitu menjarakkan fizikal dalam saf solat berjemaah. Dari sudut yang lain pula, mafsadah dalam penjarakan saf adalah lebih ringan berbanding mafsadah pada penutupan masjid, maka hendaklah melakukan mafsadah yang lebih ringan. Tambahan pula, jumhur ulama berpandangan bahawa hukum merapatkan saf solat adalah sunat muakkad.

Pemakaian Pelitup Muka Ketika Solat

Selain daripada penjarakan fizikal, jemaah dikehendaki solat dengan memakai pelitup muka (*face mask*). Pelitup muka adalah salah satu langkah pencegahan COVID-19 yang mustahak terutama sekali apabila penjarakan fizikal sukar untuk dikekalkan. Pemakaian pelitup muka disarankan sebagai penghadang mudah yang dapat membantu menghalang cecair dari hidung dan mulut daripada merebak ke udara terutamanya apabila seseorang itu batuk, bersin atau bercakap. Pada asalnya, hukum menutup mulut ketika solat tanpa sebarang sebab atau keuzuran adalah makruh. Hal ini berdasarkan hadis Nabi SAW yang bermaksud:

“Rasulullah SAW melarang meleretkan pakaian dalam solat dan melarang seorang lelaki menutup mulutnya dalam solat.”

(Riwayat Abu Dawud: 650)

Hadis di atas menyatakan bahawa solat dalam keadaan menutup mulut bagi lelaki adalah makruh (al-Shirazi, 1992). Hal ini demikian kerana masyarakat Arab menutup mulut mereka ketika solat dengan kain serban bagi melindungi mereka daripada udara sejuk atau panas. Maka larangan menutup mulut itu adalah kerana perbuatan tersebut boleh menghalang kesempurnaan bacaan dalam solat dan kesempurnaan sujud (al-Qari, 2002). Namun sekiranya terdapat keperluan atau keuzuran untuk melakukan sedemikian, maka diharuskan menutup mulut ketika solat (Ibn Qudamah, 1997). Dalam suasana penularan wabak COVID-19 ini, hukum memakai pelitup muka ketika solat berjemaah adalah harus kerana terdapat keperluan iaitu menghalang risiko penularan jangkitan terhadap jemaah lain. Ini sekaligus bertepatan dengan kaedah fiqh iaitu “*Kemudaratan dihapuskan dengan kadar kemampuan*”.

Segala risiko, potensi komplikasi dan perkara yang boleh menyumbang kepada mudarat ini wajib dijauhi dan dihilangkan sekadar mampu. Oleh itu, memakai *face mask* adalah salah satu usaha untuk menjauhi kemudaratan akibat jangkitan COVID-19. Keputusan pemerintah dalam menetapkan SOP solat berjemaah di tempat ibadat umum dibuat atas dasar kebaikan dan kemaslahatan rakyat, bertepatan dengan kaedah fiqh:

“Tindakan pemerintah terhadap rakyat mestilah berdasarkan kepada masalah (kepada rakyat)” (Zaydan, 2001).

Kaedah ini bermaksud tindakan yang dilaksanakan oleh pemerintah terhadap rakyat mestilah didasari oleh masalah. Dalam konteks ketetapan penjarakan fizikal dan pemakaian pelitup muka ketika solat, pemerintah berhak membuat keputusan yang mendatangkan kemaslahatan kepada rakyat yang berada di bawah tadbir urusnya. Jadi, mentaati arahan pemimpin dalam situasi pandemik COVID-19 adalah wajib bagi menjaga kemaslahatan dan menolak kemudaratan daripada masyarakat umum.

KESIMPULAN

Pertimbangan masalah antara *daruriyyat* dan *tahsiniyyat*, penelitian terhadap kesan dan pandangan *ahl al-khibrah* diambil kira dalam menetapkan penjarakan fizikal semasa solat berjemaah, di mana pelaksanaan SOP bagi urusan agama mestilah dilihat secara menyeluruh. Dalam hal ini, penjarakan fizikal ketika solat adalah lebih baik daripada tidak dapat menunaikan solat berjemaah di masjid atau surau. Malah lebih baik daripada solat dalam keadaan merapatkan saf tetapi menimbulkan risiko penularan jangkitan wabak. Perhatikan

hampir keseluruhan dunia mengamalkan perkara yang sama menunjukkan bahawa ianya adalah suatu keperluan Ketika penularan wabak. Seterusnya, mendalami peranan Maqasid Syariah dalam garis panduan solat berjemaah ketika wabak melanda dapat memberikan kefahaman kepada umat Islam dalam melaksanakan ibadat seterusnya menyumbang kepada kepatuhan mereka terhadap SOP yang telah dikeluarkan oleh pihak berwajib. Jelaslah bahawa garis panduan tersebut bertujuan melindungi segala matlamat syarak terhadap umat manusia terutama memelihara agama dan nyawa. Walaupun ia tidak disebut secara jelas dalam garis panduan tersebut, namun penetapan tersebut adalah selari dengan Maqasid Syariah yang bertujuan mendatangkan *maslahah* dan mengelakkan *mafsadah* yang berisiko menimpa manusia. Justeru itu, bagi mengurangkan penularan jangkitan wabak, masyarakat perlulah berganding bahu dengan mematuhi SOP disamping mengamalkan ajaran Islam dalam menghadapi situasi yang sukar.

RUJUKAN

Buku

- Abu Dawud. (2002). *Sahih Sunan Abi Dawud* (al-Albani (Ed.); 1st ed.). Mu'assasah Gharas.
- al-Fasi. (1993). *Maqasid Al-Shari'ah Al-Islamiyyah wa Makarimuha*. Beirut: Dar al-Gharb al-Islami.
- al-Ghazali. (1993). *Al-Mustasfa*. Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- al-Khadimi. (2001). *'Ilm al-Maqasid al-Syar'iyah*. Maktabah al-'Abikan.
- al-Qari. (2002). *Mirqat al-Mafatih Syarh Mishkat al-Masabih*. Dar al-Fikr.
- al-Shatibi. (1997). *Al-Muwafaqat Fi Usul al-Shari'ah*. Dar Ibn 'Affan.
- al-Shirazi. (1992). *Al-Muhazzab Fi al-Fiqh al-Imam al-Shafie*. Dar Kutub al- Ilmiyyah.
- al-Yubi. (1998). *Maqasid al-Shari'ah al-Islamiyyah wa 'Alaqtuha Bi al-Adillah al Shar'iyah*. Dar al-Hijrah.
- Ibn al-Qattan. (2004). *Al-Iqna' fi Masa'il al-Ijma'*. Al-Faruq al-Hadithah li Tiba'ah wa Nashr.
- Ibn Qudamah. (1997). *Al-Mughni*. Dar 'Alim al-Kutub.
- Pejabat Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama). (2020). *Al- Bayan Siri 6: Isu Penjarakan Fizikal Semasa Solat Berjemaah Di Masjid dan Surau*. Pejabat Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama). https://mira.gov.my/wp-content/uploads/2020/11/Al-Bayan_SIRI-6_FINAL-4_compressed.pdf
- Zaydan, A. K. (2001). *Al-Wajiz Fi Sharfi al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*. Mu'assasah al-Risalah.
- al-Khadimi, Nuruddin Mukhtar, 1421H. *'Ilm al-Maqasid al-Shari'ah*. Maktabah al-Abikan: Riyadh.2001.

Akhbar

- Asliza Musa. (2020, September 12). Covid-19: Garis Panduan Solat Jemaah Ambil Kira Ijtihad Ulama. *Utusan Digital*. <https://www.utusan.com.my/nasional/2020/09/covid-19-garis-panduan-solat-jemaah-ambil-kira-ijtihad-ulama/>

Laman Web

- Kementerian Kesihatan Malaysia. (2021). *COVID-19 Malaysia Updates by MOH*. COVID-19 Malaysia. <http://covid-19.moh.gov.my/terkini>
- Kesatuan Ulama Muslimin Sedunia. (2020). *Fatwa: Ma Hukmu Taba'ud al- Musallin wa 'Adamu Ras al-Sufuf bisabab Ja'ihah Kuruna*. Fatwa. <https://www.iumsonline.org/ar/ContentDetails.aspx?ID=11517>
- Majlis Fatwa Mesir. (2020). *Dar al-Ifta' Ta'liqan 'ala al-Taba'ud Baina al-Musallin Fi Salah al-Jama'ah*. <https://bit.ly/36jEpej>

Majlis Fatwa Palestin. (2021). *Hukmu al-Taba'ud Baina al-Musallin Fi hazihi al- Marhalah Fi al-Masjid*. <http://www.fatawah.net/Fatawah/1208.aspx>
Perutusan Khas YAB Perdana Menteri Mengenai COVID-19 - 16 Mac 2020. (2020).
Pejabat Perdana Menteri Malaysia. <https://www.pmo.gov.my/ms/2020/03/perutusan-khas-yab-perdana-menteri-mengenai-covid-19-16-mac-2020-2/?fbclid=IwAR0J7AQXaKq-n-gW23n4m7VKb072wuZhJDMvbynkjTbnGdeaLZaIvFeGBc8>